

ISO 45001:2018

Van arbo naar gezond en veilig werken

Na een ontwikkeltraject van bijna vijf jaar is op 12 maart de ISO-norm gepubliceerd die de OHSAS 18001-norm voor arbomanagementsystemen gaat vervangen, ISO 45001. Organisaties met een OHSAS 18001-certificaat hebben drie jaar de tijd om over te gaan op ISO 45001. In dit artikel schets Frans Stuyt een beeld van de relatie tussen beide normen.

TEKST: FRANS STUYT

De ontwikkeling van de ISO 45001-norm heeft ongeveer twee jaar langer geduurd dan dat standaard voor een dergelijk normontwikkelingstraject staat. De ontwikkeling van een ISO-norm verloopt volgens een aantal fases waarbij er bij de overgang naar een nieuwe fase een stemming is over de vraag of de concepttekst voldoende draagvlak heeft voor de volgende stap in de normontwikkeling. Er is tweemaal een stemming geweest waarbij er een negatieve uitslag was en de betreffende fase opnieuw moest worden doorlopen. De negatieve stemming heeft voor een belangrijk deel te maken met de sterke betrokkenheid van de International Labour Organization (ILO). ILO heeft de ontwikkeling van een ISO-norm lang tegengehouden omdat deze volgens ILO overbodig was, er is namelijk een ILO-standaard voor een arbomanagementsysteem.

Gezien de brede steun voor OHSAS 18001 was dit niet vol te houden. ILO had eigen vertegenwoordigers in de ISO-normcommissie en heeft daarnaast gezorgd dat de afgevaardigden van verschillende nationale normcommissies ook aan ILO-gelieerd waren. Dit is in verschillende Europese landen gelukt. ILO heeft hiermee een stempel op de ontwikkeling gedrukt. Over de volgende onderwerpen is bijvoorbeeld veel discussie geweest:

- Participatie en consultatie van medewerkers. Het belang van participatie en consultatie van medewerkers is vanzelfsprekend. De vraag is alleen hoe dit het best in de norm kan worden verankerd. De ILO-vertegenwoordigers zouden dit het liefst bij elk onderdeel van het managementsysteem opnieuw als verplichting vastleggen. Dit is uiteindelijk niet gebeurd, er is een paragraaf waarin de verplichting is opgenomen om medewerkers te consulteren en laten participeren. Een aantal onderdelen van het managementsysteem zijn daarbij wel benoemd.
- Betrokkenheid en afrekenbaarheid management. Discussiepunt was de mate waarin de 'afrekenbaarheid' van het management moet worden opgenomen.
- Het opnemen van uitvoeringseisen. Vanuit de ILO-delegatie was de wens om ook uitvoeringseisen

ARBO DEKT LADING ONVOLDOENDE

Bij de vertaling van de ISO 45001 norm is geconcludeerd dat de term "arbo" het begrip "Occupational Health and Safety" onvoldoende dekt. Vandaar dat de titel van de nieuwe norm "managementsysteem voor gezond en veilig werken" is geworden, afgekort als "G&VW-managementsysteem". In de Nederlandse vertaling van de norm wordt in een voetnoot wel de relatie met de term arbo gelegd en organisaties kunnen deze term wel blijven gebruiken (FS).

Op 17 april 2018 is het eerste ISO 45001-certificaat uitgereikt aan de distributiecentra van Lidl in Nederland. Lidl heeft gewacht op de ISO 45001-norm en was daarvoor nog niet OHSAS 18001-gecertificeerd. Bron foto: Femke Werkman (NEN)

zoals het gratis beschikbaar stellen van persoonlijke beschermingsmiddelen (pbm's) in de ISO 45001-norm op te nemen. Er is nu in voetnoten een verwijzing gemaakt naar nationaal beleid.

- Aansluiting bij teksten uit ISO 14001. Veel organisaties hebben gecombineerde managementsystemen. Vooral de combinatie met ISO 14001 komt veel voor. Verschillende vertegenwoordigers wilden een maximale gelijkheid met ISO 14001, de ILO-vertegenwoordigers hechten hier geen belang aan.

Naast deze meer politieke discussiepunten was de invulling van het onderdeel "risico's en kansen" een inhoudelijk lastig onderwerp. Dit houdt verband met het onderscheid tussen de operationele gevaren en risico's, zoals die ook in OHSAS 18001 voorkomen, en de risico's en kansen op meer strategisch niveau.

Verschillen ISO 45001 en OHSAS 18001

Wanneer het gaat om verschillen tussen de ISO 45001- en OHSAS 18001-norm dan kan daarbij onderscheid worden gemaakt tussen verschillen in verband met:

- Het gebruik van de ISO High Level Structure (HLS) als basis van de ISO 45001.
- Verbeteringen op basis van de ervaring met OHSAS 18001.
- Verbeteringen die zijn afgeleid van de ISO 14001:2015.

ISO High Level Structure voor managementsystemen

Door ISO zijn voor verschillende onderwerpen managementsysteemnormen ontwikkeld. De bekendste zijn ISO 9001 (kwaliteit) en ISO 14001 (milieu). De organisaties die met deze normen werken willen de managementsystemen integreren. Om dit te vergemakkelijken heeft ISO de zogenoemde High Level Structure (HLS) ontwikkeld. In de HLS zijn de basiseisen van een managementsysteem vastgelegd, het bevat een verplicht toe te passen hoofdstukindeling van de norm en basistekst. Wanneer er een ISO-norm voor een managementsysteem wordt ontwikkeld is de normcommissie verplicht de HLS te volgen. In de praktijk komt het erop neer dat circa vijftig procent van de tekst in de norm bestaat uit HLS-tekst en vijftig procent tekst die specifiek is voor het betreffende onderwerp. Door het gebruik van de HLS is er ten opzichte van de OHSAS 18001-norm een aantal belangrijke verschillen aan te wijzen:

- De organisatie dient een "contextanalyse" uit te voeren. Daarvoor moeten zowel binnen als buiten de organisatie de belangrijke ontwikkelingen worden geïdentificeerd die op korte of lange termijn invloed kunnen hebben op het G&VW-beleid. Daarnaast moeten de behoeften en verwachtingen van personeel en andere belanghebbenden in beeld worden gebracht. De contextanalyse geeft inzicht in zowel risico's en kansen op de korte als lange termijn. Waar OHSAS 18001 zich beperkte

tot de operationele gevaren en risico's is daar nu door de contextanalyse een strategische component aan toegevoegd.

- Het leiderschap van de organisatie (directie) dient nadrukkelijk betrokken te zijn bij het managementsysteem. Deze betrokkenheid is in de HLS in een negental punten concreet gemaakt.
- Naast de gevaren en risico's moeten ook de "kansen" in beeld worden gebracht.
- Door de toevoeging dat ook uitbestede processen moeten worden beheerst gaat ISO 45001 verder dan OHSAS 18001.

Verbeteringen op basis ervaring OHSAS 18001

Een aantal verschillen ten opzichte van OHSAS 18001 zijn aangebracht op basis van de ervaringen die met OHSAS 18001 zijn opgedaan. Voorbeelden zijn:

- Op basis van de HLS zijn eisen aan het leiderschap gesteld. Daar is nog een aantal extra eisen aan toegevoegd. Onder andere met betrekking tot de afrekenbaarheid van de directie.
- De directie moet zorgen voor een "cultuur" die ondersteunend is aan het bereiken van de G&VW-doelstellingen. Ook moet worden gezorgd voor een continue verbetering van deze cultuur.
- Ook in OHSAS 18001 werden eisen gesteld aan de consultatie en participatie van medewerkers. In ISO 45001 zijn deze zwaarder aangezet.
- Er worden eisen gesteld aan het aantoonbaar maken van het de resultaten van het proces van continue verbetering.

Verbeteringen afgeleid van de ISO 14001:2015

Een aantal verschillen met OHSAS 18001 houden verband met onderdelen die zijn overgenomen uit de ISO 14001-norm voor milieumanagementsystemen. Voorbeelden hiervan zijn:

- De organisatie moet steeds een actueel overzicht hebben van de compliancestatus.
- Zwaardere eisen worden gesteld aan de onderbouwing en uitvoering van de communicatie van zowel de interne als de externe communicatie.
- Als onderdeel van de eisen die aan de communicatie worden gesteld moet de organisatie zorgen voor betrouwbare informatie. Dit betekent dat zwaardere eisen worden gesteld aan de bijvoorbeeld de traceerbaarheid en reproduceerbaarheid van verstrekte informatie.

Overgang van OHSAS 18001 naar ISO 45001

Organisaties met een OHSAS 18001-certificaat hebben tot 12 maart 2021 de tijd om over te gaan op ISO 45001. Na deze datum zijn OHSAS 18001-certificaten niet meer geldig. De OHSAS 18001-norm wordt dan ook ingetrokken. Een groot deel (circa zeventig procent) van de OHSAS 18001-gecertificeerde organisaties is ook ISO 14001-gecertificeerd. Deze organisaties hebben of zijn bezig met de overstap naar de ISO 14001:2015-norm die ook op de ISO-HLS is gebaseerd. Deze organisaties zijn bekend met de invulling van de eisen afkomstig uit de HLS en kunnen het systeem makkelijk uitbreiden met de ISO 45001-eisen. De verwachting is daarom dat de overgang naar

Op 17 april 2018 is het tweede ISO 45001-certificaat uitgereikt aan Voorbij Funderingstechniek. Ook deze organisaties was daarvoor nog niet OHSAS 18001-gecertificeerd. Bron foto: Femke Werkman (NEN)

ISO 45001 snel en soepel zal verlopen. De komst van de ISO 45001-norm vereist dat certificatie-instellingen zich opnieuw moeten laten accrediteren. Voor certificatie-instellingen met een accreditatie voor OHSAS 18001 kan dit met een vereenvoudigde procedure, deze moet echter wel doorlopen worden. De verwachting is dat de eerste certificatie-instellingen deze zomer hun accreditatie rond zullen hebben. In de tweede helft van dit jaar zullen anderen volgen. Voor de registratie van de ISO 45001-certificaten hanteert SCCM een overgangperiode. Dat betekent dat tot 12 maart 2019 ook de ISO 45001-certificaten die zijn verstrekt voor de afhandeling van de accreditatie door SCCM worden geregistreerd en gepubliceerd.

ISO 45001 in relatie tot VCA-certificatie

Naast de ISO 45001-norm is in april ook een nieuwe versie van de VCA-norm gepubliceerd. Dit roept de vraag op wat nu de verschillen en overeenkomsten zijn. Samengevat zijn de verschillen hetzelfde gebleven. De overeenkomst is dat beide normen zich richten op de beheersing en de reductie van risico's ten aanzien van de gezondheid en veiligheid van medewerkers. De manier waarop dit wordt bereikt is echter verschillend. De VCA-norm is meer voorschrijvend ten aanzien van "hoe" zaken geregeld moeten zijn en ISO 45001 heeft meer eisen over "wat" er geregeld moet zijn, de organisaties bepaalt bij ISO 45001 op basis van de gevaren en risico's die aan de orde zijn zelf "hoe" dat wordt ingevuld. In de praktijk blijkt dat het voor wat grotere organisaties en/of organisaties met wat meer verschillende gevaren en risico's de benadering via een managementsysteemnorm als ISO 45001 beter past dan een checklist benadering uit de VCA-norm. Een belangrijk verschil is verder dat binnen ISO 45001 de invalshoeken "gezondheid" en "veiligheid" gelijkwaardig worden behandeld en in VCA de nadruk op de invalshoek veiligheid ligt. Wanneer een organisatie van VCA**/P wil overstappen naar ISO 45001 is een aantal belangrijke aandachtspunten:

- Alhoewel VCA**/P verschillende onderdelen van een managementsysteem bevat, bevat het niet alle onderdelen uit de HLS/ISO 45001. Als voorbeeld wordt geen contextanalyse vereist en ontbreken ook alle onderdelen van het managementsysteem om de compliance met wet- en regelgeving en andere eisen te borgen.
- Voor verschillende onderdelen uit de ISO 45001 die wel terugkomen in de VCA-eisen worden in de ISO 45001 aanzienlijk zwaardere eisen gesteld aan "wat" er voor het betreffend onderdeel van het managementsysteem geregeld moet zijn. Op basis van zowel ISO 45001 als in VCA**/p moeten bijvoorbeeld intern audits worden uitgevoerd. ISO 45001 stelt dan zwaardere eisen de invulling daarvan. Dit geldt voor zo goed als alle onderdelen van het managementsysteem.
- ISO 45001 vereist dat alle activiteiten van de organisatie door het managementsysteem worden afgedekt en niet alleen de activiteiten van de operationele medewerkers.

- ISO 45001 benadert gezondheid en veiligheid geïntegreerd. Organisaties met VCA**/p zullen bij verschillende onderdelen van het managementsysteem moeten bepalen of de invalshoek gezondheid wel met voldoende diepgang is opgenomen.

Voor organisaties die ISO 45001 toepassen en ook willen voldoen aan eisen uit VCA**/p zijn er ook een aantal aandachtspunten:

- VCA vereist de toepassing van een aantal instrumenten zoals taakrisicoanalyses (TRA's) en *last minute risicoanalyses* (LMRA's) en "toolboxmeetingen". Deze instrumenten kunnen een prima invulling zijn van onderdelen van het managementsysteem, deze worden echter niet expliciet voorgeschreven in ISO 45001.
- VCA**/p vereist dat operationele en leidinggevende medewerkers beschikken over VCA-diploma's. ISO 45001 vereist dat alle medewerkers competent zijn. Geanalyseerd moet worden aan welke competentie-eisen medewerkers moeten voldoen en dat deze voldoen. Daarvoor kunnen ook VCA-diploma's worden gebruikt, maar dit hoeft niet.
- Verschillende eisen uit de VCA-norm zijn ook eisen die volgen uit wet- en regelgeving (zoals gratis beschikbaar stellen van persoonlijke beschermingsmiddelen). ISO 45001 vereist dat de organisatie in compliance is met wet- en regelgeving. Deze eisen zullen in het overzicht van wet- en regelgeving terug te vinden moeten zijn.
- Wanneer opdrachtgevers van een organisatie die ISO 45001 toepast het belangrijk vinden dat aan specifieke eisen uit VCA wordt voldaan is het aan te bevelen om daar met de opdrachtgever afspraken over te maken. Deze afspraken worden vervolgens weer onderdeel van het managementsysteem van de organisatie met ISO 45001.

De beschreven overeenkomsten en verschillen geven een beeld van de relatie tussen beide normen. Het is niet bedoeld om een volledig beeld te geven. Van SCCM verschijnt een publicatie waarin uitgebreider op dit onderwerp wordt ingegaan. De set van ISO-managementstelselnormen is met de komst van de ISO 45001-norm gecompleteerd. De beschikbaarheid van een ISO-norm zal dan ook een belangrijke impuls zijn voor de implementatie en het gebruik en de certificatie van managementsystemen voor gezond en veilig werken. ☒

Op de website van SCCM zijn verschillende hulpmiddelen te vinden die organisaties kunnen gebruiken bij de invoering van ISO 45001, zie <https://www.sccm.nl/handige-downloads-voor-het-overstappen-naar-iso45001>

Frans Stuyt is directeur van de Stichting Coördinatie Certificatie Milieu- en arbomanagementsystemen, SCCM.

